

SOCIETAT

Passejant per les valls d'Aran i Boí

Josepa Blanch

Catalunya està esquitxada d'art romànic, es calcula que al nostre país hi ha més de dues mil esglésies amb elements romànics. Quan la Unesco declara patrimoni de la humanitat un conjunt d'aquestes obres d'art, com ha fet a la vall de Boí, val la pena anar-les a visitar.

Aquest va ser el motiu de la nostra petita passejada.

Deixant el Cadí enrera, pugem el port del Cantó, fins arribar a Sort, impressionant la cua a la "bruixa d'or", per intentar arreplegar qui sap si una mica d'il·lusió. Passem de llarg, i ens parem a Llavorsí, a badar al pont de la Noguera Pallaresa. El riu es ple de gent amb armilles de colors, dins de barques inflables, provant de fer *rafting*, desafiant els ràpids i les pedres cantelludes que apunten enmig de l'escuma blanca que fa la força de l'aigua.

Marxem de la ruta prevista i, al mig d'Esterrí d'Àneu, agafem una petita carretera que porta fins a la vall d'Isil, menys turística i, per tant, menys plena de gent o habitatges.

Passem sempre a la vora de la Noguera Pallaresa. Preciosos ponts romànics, de pedra i mitja volta, serveixen per creuar d'una riba a l'altra, tant als poblets, com al mig de boscos o conreus.

Abans d'entrar a Isil, trobem l'església de Sant Joan d'Isil, del segle X. Ens fixem en la seva porta principal, columnes i capitells amb ornaments vegetals, cares humanes, rèptils, tota la decoració sota teulada és molt rica, i a la façana observem figures humanes, picades de cintura cap avall, sembla que es van voler representar els vicis.

Estem sols al prat que hi ha davant l'ermita, i ran de riu. Petites làpides rudimentàries, creus de forja, flors naturals i de plàstic ens fan adonar que estem al mig del cementiri. Es respira pau, el sol brilla serè, el brogit de l'aigua brava, transparent i alegre, el piular dels ocells i la remor de les fulles dels pollancrens ajuden a l'encant del lloc.

A prop, l'embassament de Borèn, l'aigua nega les soques dels arbres, les branques jeuen fins a topar amb el seu propi espill. Aquí, la pesca és sense mort. Pescadors de canya, tranquils, assaboreixen el temps, contemplen el seu trofeu i, contents, el deixen nedar feliç.

Port de la Bonaigua. Cavalls i vaques de pastura per al gaudi dels més petits, que baixen dels cotxes, cansats de revolts i entusiasmats per veure tant de bestiar a la

seva vora. L'aire ja és més fresc. Tant com agafa la vista, es veuen tucs i pics, les congestes de neu hi són petites i llunyanes, poca vegetació, som molt enlaire.

Excursió a la vall de l'Artiga de Lin. Quan som al petit prat, ens sentim molt insignificants i poca cosa, mirem amunt a tot el nostre voltant, i les muntanyes com l'Aneto, el tuc de BARGUES o el tuc de Pomèro senyoregen endin-

sant les seves puntes cap al cel blau. A terra, al mig de l'aglevat, gencianes, clavellats de pastor, carlines, xicoies i herbes remeieres.

Voltem el circ muntanyós i prenem el camí, una mica complicat, que porta als Uelhs deth Joèu, saltant d'aigua que fa el riu Joèu, que, havent nascut d'una glacera de l'Aneto, passa per sota terra i, quan se li acaba l'amagatall, troba un gran desnivell per fer aquesta bonica cascada. En aquest punt, el soroll és eixordador, els esquitxos et mullen la cara i les gotes es gronxen a les fines fulles dels pins, que omplen tota aquesta torrentera.

De tornada, ens desviem per una pista forestal cap al bosc de Baricauba, un dels boscos d'avets més poblats i ben preservats de tot el Pirineu. Freixes, faigs, pins i avets ombregen tot el camí, el sol lluita sense èxit per esclarir-se entremig dels fullatges i els troncs allíssims que, rectes i gruixuts, conformen un veritable bosc.

Passem per la bassa d'Oles, zona de picnic i pesca molt plaent.

A Vielha, a l'església de Sant Miquel, s'hi guarda el tors del Crist de Mijaran, que fou peça central d'un davallament, escultura en fusta policromada, molt ben conservada. També hi trobem una preciosa mare de Déu, procedent de Santa Maria de Mijaran.

Ja és de dia i el moment de començar la visita motiu del nostre viatge. Fem via cap a la vall de Boí, i triem les esglésies que ens semblen més importants i representatives. Tot i deixar-ne de banda, en visitem deu: l'Assumpció de Còll, Santa Maria de Cardet, Sant Feliu de Barruera, la Nativitat de Durro, Sant Quirc de Durro, Santa Eulàlia d'Erill la Vall, Sant Joan de Boí, Sant Climent de Taüll, Santa Maria de Taüll i Sant Quirc de Taüll.

Deixaré per als entesos i estudiosos les dades tècniques de cadascuna, però sí que esmentaré la policromia, exterior i interior, amb motius religio-

sos i profans, de Sant Joan de Boí, el grup escultòric en fusta, del davallament de la Creu, a mida humana, que impressiona en traspasar la porta de Santa Eulàlia d'Erill la Vall, o el conjunt de pintures murals amb els apòstols, els evangelistes i el Pantocràtor de Sant Climent de Taüll.

Absis i absidioles, campanars d'espadanya o de torre, voltes de creueria, d'aresta o de canó, claustres, criptes, piques baptismals, talles de fusta, pintures..... tot ens admira i meravella.

A l'interior de cada església, els murs gruixuts de pedra del país, austers i senzills, t'aixopluguen i et fan palesa la calidesa dels artistes, anònims la majoria, que van crear aquest art, eminentment rural, que donava més relleu a l'expressió que a la realitat, a l'exageració dramàtica que al naturalisme.

A la majoria d'esglésies, les talles i els frescos són còpies. Sortosament, a principis del segle XX, i quan els camperols de les valls es venien tot el patrimoni per uns pocs diners, que a través d'artesans italians es feia arribar bàsicament als rics nord-americans, en Josep Puig i Cadafalch, arquitecte i historiador i, llavors, president i cofundador de l'Institut d'Estudis Catalans, va anar a la vall de Boí, i amb el patrocini del propi institut, va aturar la venda i va encarregar als artistes italians que, en lloc de fer de marxants, fessin l'excavació, la recuperació i la posterior restauració de tota aquesta riquesa.

Si hi ha ocasió, i per ben escandalitzar-se i documentar-se sobre el tema, cal veure el museu *The cloisters*, que data de 1938, a Fort Tyron Park a New York, on en Rockefeller, amb el suport del Metropolitan Museum of Art, té, a mes del claustre sencer de Sant Miquel de Cuixà, milers d'obres de romànic europeu.

Al poble d'Erill la Vall, hi ha un centre d'interpretació del romànic, que es mereix una visita, pel seu fons documental, exposat de manera molt clara i entenedora.

La passejada cultural i espiritual ens ha aixecat l'ànim, i preparem per a l'endemà matí la pujada al parc nacional d'Aigüestortes i als estanys de Sant Maurici, perfectes vigilants d'aquest tresor i embolcalls dels petits poblets i els seus vilatans.

